

ISMERJÜK MEG A VERSFORMÁKAT

Gáldi László könyvéről 1962 VII. 4.

Merula

Ideális könyvet adott a Gondolat Kiadó a vers barátainak kezébe: kitűnő összefoglalását mindannak, amit a versről tudni kell és tudni kíván a tájékozódó olvasó. Az ilyen összefoglalás rendszerint iskolás vagy száraz; ha azonban olyan irodalom- és nyelvtudásunk nyúl hozzá ehhez a tárgyhoz, mint Gáldi, aki Európa minden számottevő nyelvén olvas sa és élvez a verset, akkor izgalmas olvasmány válik belőle. Formák példatár-szerű sorra vétele helyett — amit a tartalomjegyzék alapján várnánk — európai irodalomtörténet dióhéjban, magyarság és Európa, modernség és történeti hagyomány tárul föl, ha belemerülünk olvasásába. Valóban meglepetés az irodalomnak ez a fordított seregszemléje: egy-egy formátípus szerint csoportosítanék különböző korok és népek költőit és verseit trubadúroktól Weöres Sándorig, görög klasszikusoktól Radnótiig. Egy-egy forma annyiféle lehetőségét látjuk, ha az érett pátoszú Vörösmarty, a gúnyolódó vagy csatát festő Petőfi, vagy a gyengéd árnyalatokat szövő Radnóti veszi kézbe.

Még nagyobb meglepetések vannak, amikor távolibb versek kerülnek egymás mellé; jól ismert versek, amelyeket azonban nem szoktunk gondolatban egymás mellé tenni: középkori, francia népballada, mint formai ős, utóda, skót ballada, a híres Sir Patrick Spens s nem kevésbé híres fordítása Aranytól, s végső magyarrá válása a Walesi bárdok-ban; aztán követni ugyanennek a francia formának német folytatását Goethe versében, annak hatását Kölcsey: »Fejdelmünk, haj«-án át egészen Vörösmartyig, a Szózatig! Két út, két különböző remekmű, két egészen más hangulatú megoldása ugyanakkor a formának, valóságos művelődéstörténet! Ilyen példákban az európai költészet sokszorosán összefonódó szálai futnak végig szemünk előtt; egy csodálatos érhálózat, amelyen a középkori Archipoéta híres kocsma-dala parasztságunkig eljutott, és máig él: »Életemnek végóráját töltöm a csárdában.«

De látjuk a szálak egyéni színeit is: egy-egy forma megvalósítása minden nemzetenél más és más árnyalataiban — és nyelvi lehetőségeiben, amit olyan példákban tanulhatunk meg, mint Keats-versnek fordítása Tóth Árpádtól vagy Babbitstól. A legnagyobb meglepetés azonban a versformák »élettörténetének« végén vár reánk: legújabb költőinknél is mennyi »régi«, »klasszikussá

vált« forma él tovább! Szinte nincs olyan magyar vagy jóvevény formaváltozat, amit ne tudnánk fölfedezni mai költőink gyakorlatában. Modern költészetünket szeretjük úgy tekinteni, mint a költői ihlet lázában újszerűen, szinte szélsőesen feltörő jelenséget. S íme, mögöttük is lépten-nyomon fölfedezzük az európai fejlődés évszázadait. Ezt igen finoman, már a »Vers születéséről« szóló első fejezetben tudtunkra adja a szerző. Weöres önvallomását idézi egy verse létrejöttéről, akinek Debussy-hangulatok és valami ritmus-forma zsongott lelkében, amiből egész költeménye született. De Gáldi melléteszi a költő ritmus-hallucinációjának formáját Vörösmarty versében és további európai példákban, s kiderül, hogy az eksztázisban is benne lebeg az emlékezés.

Gáldi kitűnően érti, hogy ezt a sokféle érdekességet könnyen, jól tagoltan adagolja az olvasónak. Minderről keveset szól, de világosan, mindent az alapoktól kezdve magyaráz meg (sőt összeállításokban is kezébe ad, például a klasszikus »verslábak« fajtáit), mégsem lesz soha oktató vagy fárasztó, mindig a kérdések legmodernebb tárgyalását nyújtja. Akár nemzeti költészetünk finn-ugor előzményeiről van szó — ahol saját, különleges kutatásait adja igen bölcs önmérséklettel dióhéjban az olvasónak — akár a tagoló magyar vers tulajdonságait fejtegeti, akár Ady ritmusát tárgyalja, mindig leszűrt álláspontot képvisel a legegyszerűbb előadásban.

Másik nagy érdeme az a teljesség és arány, amelyben irodalmunkat szerepelteti a legfontosabb régiségektől kezdve klasszikusainkig, a népköltészettől és rokonnépi párhuzamaitól legújabb, élő költészetünkig; nem hagyja ki a századforduló sápadtabb líráját sem, de azt is mindig egy-egy sikerült darabjával képviselteti, viszont nem áll meg itt, sem a Nyugat-nemzedéknél, hanem teljes súllyal veti a mérlegbe új költészetünket is.

»Ismerjük meg a versformákat« — itt azt jelenti: ismerjük meg történetüket, a költőket, amint éltek velük, a formák pályafutását egvik nemzettől a másikig; ismerjük meg irodalmunk gyökereit — és rengeteg érdekes, meglepő dolgot arról, amit ma a költők, a tudomány és az olvasók úgy hívnak: a magyar vers. (Gondolat.)

Vargyas Lajos